

Závěrečná zpráva projektu specifického výzkumu na rok 2020 (s dobou ukončení řešení k 31. 12. 2021) –
zakázka č. 2119

Název projektu: Výzkum literárně-teoretických přístupů ve výuce literatury ve vyšším sekundárním
vzdělávání

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.

Studenti doktorského studia na PdF UHK: Mgr. Michala Mikolášíková (P19Po174)

Studenti magisterského studia na PdF UHK: Bc. Andrea Nováková (P19Po735)

Další výzkumní pracovníci: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Celková částka přidělené dotace: 153 800 Kč (pro r. 2021)

Stručný popis postupu při řešení projektu (max. 2 strany)

Cílem projektu bylo prověřit možné interpretační a analytické přístupy k umělecké literatuře s ohledem na jejich školní využití při vědomí aktuálně probíhající diskuse o proměně obsahu i forem vzdělávání mj. i v literární části předmětu český jazyk a literatura. Rada Evropské unie definovala v roce 2018¹ soubor doporučení a zároveň revidovala Evropský referenční rámec klíčových kompetencí pro celoživotní učení. Dokumenty se následně staly impulsem pro formulování postupu implementace těchto bodů v jednotlivých členských státech unie. V České republice jsou základní mantinely revize vzdělávacího systému uvedeny v dokumentu *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*², jehož ideový rozvrh je určen shora uvedeným doporučením evropské úrovně a navázáním na předchozí *strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020*. Rozpracovány jsou především dva strategické cíle zaměřené na proměnu obsahu vzdělávání a snižování sociálních nerovností v přístupu ke vzdělání. Proto i v našem výzkumu jsme se koncentrovali jednak na aktuálně preferovanou oblast propojení předmětu umělecko-humanitního se sférou digitálních technologií, jednak na využití postupů, které při práci s textem budou sledovat záležitosti rovnosti v oblasti genderu.

V úvodní části výzkumu bylo zapotřebí zaměřit pozornost především na zjištění situace ve sledované oblasti ve vyšším sekundárním vzdělávání. Proto bylo plánováno dosti robustní šetření prostřednictvím dotazníků a focus groups zaměřené na preference žáků stran beletrie, která je předkládána vyučujícími k analýze a interpretaci, a zároveň na postoje učitelů k možné redukci středoškolského učiva v literární oblasti a na jejich preferenci podstatných či neopominutelných oblastí předmětového kurikula. Tato část výzkumu byla velmi silně poznamenána pandemií covidu, bylo jen s obtížemi realizovatelné šetření na školách. Byla volena náhradní řešení, avšak návratnost dotazníků byla nízká, ochota respondentů účastnit se na šetření byla mizivá, popř. datová výtěžnost distančním způsobem nenaplnila očekávání, čímž byl zásadně narušen harmonogram prací představený v návrhu projektu. Výše uvedené spolu se zdravotními aj. těžkostmi řešitelů a konečně i s problematou domluvou s vybraným nakladatelstvím vedly nakonec k žádosti o změnu projektu (příloha) a bylo upuštěno od vydání plánované monografie, přičemž byly operativně zvoleny další možnosti publikací. I z této části výzkumu ale nakonec vzešly zajímavé závěry. Bylo potvrzeno, že trvá (ve srovnání s žáky z období před 30 lety) zájem o současnou uměleckou literaturu, výrazněji se projevuje zejm. u žen. Z

¹ Doporučení Rady ze dne 22. května 2018 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (2018/C 189/01).

² FRYČ, Jindřich et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

hlediska žánrových preferencí stojí v popředí zájmu válečný román, literatura pro dívky a dospívající a stále významné zastoupení má fantasy. Šetření u učitelů poukázalo na to, že se současnou podobou kurikula v oblasti obsahu a rozsahu učiva jsou spokojeni. Zaznamenali jsme však dvě společné tendence. Zaprvé se majorita respondentů shodla na redukci učiva věnovaného starší literatuře. Zadruhé se redukce týkala shodně zahraničních tematických bloků a zastoupení menších národních literatur.

V následné části výzkumu byly získané poznatky jednotlivými řešiteli koncentrovány na konkrétní aplikaci ve středoškolské výuce. Byla mj. sledována obecná schopnost interpretovat umělecký text, analyzována časová orientace žáků v textu, schopnost odhalit autorský záměr, definovat modelového čtenáře atp. Zjistili jsme, že žáci byli úspěšní zejm. v oblasti odpovědí na otázky faktografického charakteru. Úlohy směřující k určování časového a programového zařazení textů, určení motivů a dobové poetiky dopadly podle očekávání méně úspěšně. Formulovat poetiku dané doby a smysl textu je pro studenty obtížné. Ve školách stále převládá zřetel literárně historický nad orientaci v textu, nezastupitelná je však role učitele a metod, které využívá. Kurikulární dokumenty jsou v tomto ohledu dostatečné, kultivace a ověřování nových postupů je však úkol trvalý. Další projektový okruh byl věnován problematice zastoupení spisovatelek v kurikulárních dokumentech a v reálné výuce. Problematika genderu je v oblasti rámcových vzdělávacích zastoupena řídko. Analýza školních vzdělávacích dokumentů a učebnic prokázala, že tvorba spisovatelek stojí v těchto dokumentech na okraji zájmu. Navazující dotazníkové šetření pedagogických preferencí potvrdilo, že problematika není vědomě reflektována. Jako příklad analýzy a interpretace byl vypracován text věnující se tvorbě T. Novákové. Poslední okruh možných aktualizací středoškolské výuky literatury byl směřován k využití digitálních her v oblasti učiva dotýkající se narativu. Byla vypracována metodika práce s tímto médiem, zejm. oblast komparace s uměleckým textem a byl vytvořen i text předkládající modelový postup analýzy a interpretace na SŠ.

Závěrem je bohužel třeba konstatovat, že plánované výstupy studentky Novákové nebyly realizovány. Ačkoli se studentka podílela na přípravě výzkumu, odmítla vytvořit výstupy, k nimž se zavázala. Jeden z výstupů byla nahrazen textem další studentky zapojené v projektu, plánovaná diplomová práce doposud ale nevznikla.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení

Zachová, A. The Interpretation of Literary Texts at Secondary Schools. In *European Proceedings of International Conference on Education & Educational Psychology (ICEEPSY 2021 12th International Conference on Education & Educational Psychology)*, 2021, s. 179-184. ISSN 2672-8141. DOI <https://10.15405/epiceepsy.21101.17> - zadáno v OBD, RIV. *1x D*

Mikolášíková, M. Literary Lessons at Czech Higher Secondary Schools in Gender Perspective. In *European Proceedings of International Conference on Education & Educational Psychology (ICEEPSY 2021 12th International Conference on Education & Educational Psychology)*, 2021, s. 185-191. ISSN 2672-8141. DOI <https://10.15405/epiceepsy.21101.17> - zadáno v OBD, RIV. *1x D*

Čuřín, M. Ke čtenářství uchazečů o studium učitelství českého jazyka a literatury. *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi*, 2021, 11(1). V tisku. *1x D*

Zachová, A. Proměny čtenářství a čtenářských narativů na přelomu 19. a 20. století. In Soleiman-pour Hashemi, M. – Jílková, V. – Pospíšil, I. (eds.) *Kontexty literární vědy X*. Brno: Trišun EU, 2021, s. 142–156. ISBN 978-80-263-1658-9. – zadáno v OBD, RIV. *1x D ne RIV*

Čuřín, M. - Mikolášíková, M. Teacher Preferences of Literature Curricula at Higher Secondary Schools in the Czech Republic. *European Journal of Social and Behavioural Sciences*, 2021, 30(3), 306-316. DOI 10.15405/ejsbs.306 – zadáno v OBD, RIV. *3x D*

Mikolášíková, M. Women's Issues in the Journalistic Works of Teréza Nováková. *Recenzovaný sborník příspěvků mezinárodní vědecké konference MMK 2021*. Hradec Králové: Magnanimitas, 2021. – zadáno v OBD *1x D ne RIV*

Čuřín, M. Gender Aspects of Video Games: Possibilities for Use in School Analysis. *Recenzovaný sborník příspěvků mezinárodní vědecké konference MMK 2021*. Hradec Králové: Magnanimitas, 2021. – zadáno v OBD *1x D ne RIV*

Přehled realizovaných výdajů:

- a) Mzdové náklady Čuřín, Zachová – 4 460 Kč; zdravotní pojištění – 401,37 Kč; sociální pojištění – 1 106,08 Kč
- b) A. Nováková (P19Po735) 267045136/0300 – 4 500 Kč (přípravné práce na výzkumu); M. Mikolášíková (P19Po174) 1648038153/0800 – 22 865 Kč (přípravné práce na výzkumu a jeho realizace, účast na 2 konferencích, publikace výstupů)
- c) Kancelářské potřeby 8 288,38 Kč – zajištění výzkumu, tisk příspěvků apod., 2x PC 47 759 Kč – namísto tisku monografie pořízení počítačů pro katedru
- d) další provozní náklady nebo výdaje a jejich stručné zdůvodnění -
- e) Konferenční poplatky MMK – 3 800 Kč; konferenční poplatky ICEEPSY a překlady textů – 58 501, 89 Kč; kurzové ztráty - 830,85 Kč; bankovní poplatky - 908,3 Kč
- f) doplňkové (režijní) náklady nebo výdaje v souladu s příslušným řídicím aktem UHK,
- g) Cestovné NK Praha – 379 Kč – obstarání literatury k výstupům

Souhrn všech realizovaných výstupů projektu v letech 2020-2021 – shodné s výstupy uvedenými výše

Povinné přílohy:

- a) kopie publikačních výstupů
- b) výpis (export) z OBD – výsledky publikační činnosti podpořené projektem,
- c) vyúčtování dotace - „Výsledovka po účtech s pohyby“ z ekonomického informačního systému Magion

Datum: 30. prosince 2021